

(TÜRKİYE)

İlhan Selçuk'la Che Demirel'le Deniz Gezmiş

Belki de Che ve Deniz, bu sayılara ve barkodlara, "üretimde verimlilik" ve "bilişim" çağlarına, bankacılara ve reklamcılara, televizyonculara ve "şükürcülere" daha fazla katlanamadılar. Che, bir dönem uzak akraba bile değil, sadece hısımları sayıldığı İlhan Selçukgiller'in şimdiki halini tahmin ettiğinden belki de 83'e kadar yaşama ihtimalini reddetti. Kim bilir Deniz Gezmiş, belki kendisini idama götüren olaylar dizisiyle, sadece ve sadece Demirel'in bugüne kadar gün yüzüne bile çıkmayan ahlaksız teklifine gizli bir yanıt vermiş oldu.

KEREM ZEYTİNLİ

Süleyman Demirel 84 yaşında; İlhan Selçuk'un yaşını, en azından bu sene boyunca artık unutmamız mümkün değil: 83.

Süleyman Demirel, Deniz Gezmiş'in idam hükmüne başbakan olarak mührünü bastığında THKO lideri 24 yaşındaydı. Binbaşı Ernesto Che Guevera ise katledildiğinde 39 yaşındaydı.

Cezaevinde yıllarını geçirmiş bir yoldaşımız, hayallerinin hep Che'den geç kalmamak ve 39'u geçmemek olduğunu anlatmıştı. Kendi deyimleriyle, "oportünizm yaşını" birkaç yıl geçmiş olmanın sıkıntısı anlatmıştı bana. Onların geleneği, devrimcilerin çabuk yetiştiği ve çabuk düştüğü bir iklimde yetiştiler.

Dört kişinin yaşlarıyla ilgili bu ansiklopedik bilgileri verme ihtiyacını neden hissettiğimi açıklayayım: Bu hafta içinde adları yan yana geldi. Sandığının aksine, Demirel'le İlhan Selçuk'un ve Deniz'le Che'nin adları değil. Böyle olması doğaldı ve muhtemelen bu durum, yazı konusu olamazdı. Demirel

le Deniz'in, İlhan Selçuk'la Che'nin adları birlikte anıldı.

Kısaca hatırlarsak, Deniz Gezmiş'in abisi, başbakanlıktan gelen iki devlet görevlisinin aileye, Deniz'in bu işleri bırakması karşılığında istediği bir batılı ülkede eğitimiyle ilgili tüm masrafların karşılanacağı teklifinde bulduklarını, Başbakan Demirel'in bu konuda hemen ve kesin bir yanıt istediğini söylediklerini açıkladı.

Cumhuriyet gazetesinin ulusal solcu yazarı Ümit Zileli ise, katıldığı bir televizyon programında İlhan Selçuk'un gözaltısının kendisine, Che'nin cesedi başında infazcı subayları gösteren fotoğrafı animattığını söyledi.

Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA), Latin Amerika'da ikinci bir Küba'yı kaldıramayacağını bildiği için, sadece bu kıtada değil, dünyanın neresinde olursa olsun Che'nin izini sürmek için özel bir ekip kurmuştu. Che'nin katlinde bu ekibin önemli payı vardı. Cumhuriyet yazarı Ümit Zileli, yukarıdaki benzetmeyi yaptıktan birkaç gün sonra İlhan Selçuk hastalandı ve tedavisi için Amerikan Hastanesi'ne yatırıldı.

Demirel'in Deniz'in devrimciliğini bursla satın almaya kalkmış olması ve 1986'da Dersim'de yaptığı yedek subaylığın anılarını, Vur Emri adıyla kitaplaştırırken, "Topun, tüfeğin, hatta askerliğin olmadığı bir dünya özlemiyle..." cümlesini kurduktan sonra, şimdilerde Dersim'i yakan ordudan medet umar, onu savunur hale gelen Ümit Zileli'nin İlhan Selçuk'u Che'ye benzetmesi bir istihza gibi geldi bana.

Bükemediğimiz eli öpmemiz gerektiğinin öğretildiği geleneksel kahramanlık kültüründen, satın alamadığımız devrimciyi asmamız gerektiği bir dünyaya gelmiş olmamızın istihzası mıdır bu?

Max Weber, kapitalizmin tüccarların muhasebe

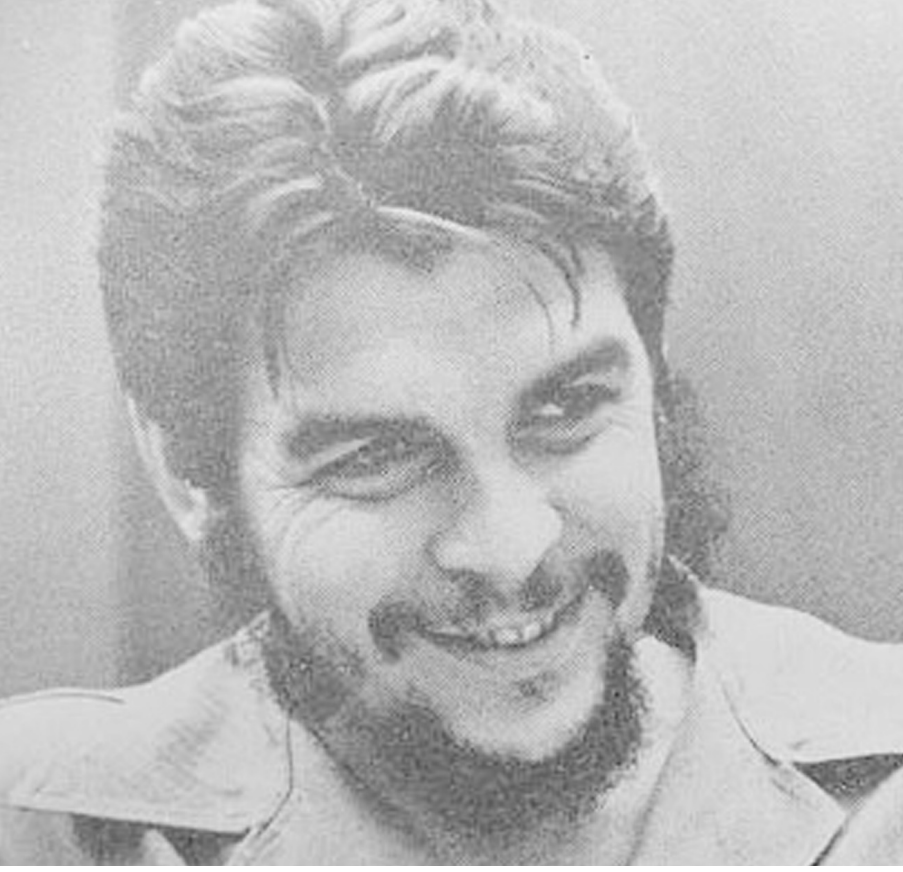
defterlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, girdilerle çıktılar rasyonel hesabından doğduğunu söylemişti. Pozitivist analiz yöntemi yanlış ama, "kapitalizmin ruhunu" olgusal düzeyde iyi analiz etmişti.

Kapitalizmin ruhu yükselirken, ortaya çıkardığı insan yıkıntılarına yakılan ağıt, zaman zaman romantizmin, modernitenin rasyonelleştirme ve sayısallaştırma eğilimine karşı çığına da dönüşüyordu. "Altın Çağ'a", "Asrı Saadet'e", "günahsız ilk insana", "ilkel komünal topluma", "anaerkilliğe" ve "günahsız çocukluğa" duyulan özlem, romantizmin olduğu kadar politikanın da konusu oldu. Geçmişte de, şimdilerde de...

Onun için liberal pozitivizm, Che'nin "gerçekçi olun, imkansız isteyin" sloganında hep iflah olmaz bir romantiğin çocukluğunu gördü. Devrimcinin sadece politik olarak değil, duygusal olarak da "akıl dışılığının" en rasyonel politika olduğunu anlamayanlar, kendini feda edenin arkasında hep haşhaşın etkisini varsaydılar. Bu yüzden, Haşhaşinler'den korkan bir Ortaçağ efsanesine, 21. yüzyılda sadece batılıları değil, bizim insanımızı bile paçavra romanlarla inandırmaya çalıştılar. Geçmişte de, şimdilerde de...

Bir de şöyle tahayyül etmeye çalışalım... Belki de Che ve Deniz, bu sayılara ve barkodlara, "üretimde verimlilik" ve "bilişim" çağlarına, bankacılara ve reklamcılara, televizyonculara ve "şükürcülere" daha fazla katlanamadılar. Che, bir dönem uzak akraba bile değil, sadece hısımları sayıldığı İlhan Selçukgiller'in şimdiki halini tahmin ettiğinden belki de 83'e kadar yaşama ihtimalini reddetti. Kim bilir Deniz Gezmiş, belki kendisini idama götüren olaylar dizisiyle, sadece ve sadece Demirel'in bugüne kadar gün yüzüne bile çıkmayan ahlaksız teklifine gizli bir yanıt vermiş oldu. Sadece ikisi arasındaki bir hesaplaşma... Bunu açıklama ve aksini söyle

(TÜRKİYE)

kanıtlama gereği bile duymadan. Deniz'in "Mare nostrum" olması için kendisinden başka kanıtı mı ihtiyacı vardı?

Bir de olaya Demirel'in açısından bakalım. Deniz'le istediği alışverişi yapamadı. Bir tacir, bir bezirgan için ne büyük bir acı. Öyle bir acı ki, bu "ticari başarısızlık" yüzlerce yıl sonra bile hatırlanacak. Demirel adı kesinlikle kaybolduktan çok sonra bile. Ve belki bir gün, Demirel adı hatırlanmak zorunda kalırsa, yalnızca bu olaydan ötürü olacak. O zamana kadar, Demirel'in "krallığını" yaptığı tüm barajlar yıkılmış, adı tüm caddelerden silinmiş, sadece bir ansiklopedik dipnota dönüşmüş olacak...

Peki nasıl böyle oluyor, sihir nerede?.. Sihir, varsa eğer, olanla olması gereken arasındaki bir yerde... Demirel ve İlhan Selçuk gibiler, geçmişimizin tüm ağırlığını bugüne çökertip, yarınımızın olmadığı korkusunu diri tutmaya çalışırken; Che ve Deniz gibiler, dünün daha "yumuşak" ve daha adil dünyasından gelen iç çekişleriyle, bugün hızlı koşup, yarına güçlü duygularla işaret ediyorlar. Düzenin kendisini hissettirmesi için, ağır, hantal, soluk renkli ve yaşlı olması gerekiyor. Düzen gücünü buralardan alıyor. Devrimin ise, bu sıfatlı düzenin karşısına havai, hercai, hayalci, romantik, acemi, genç, ama cırtlıçplak gerçek olarak çıkması gerekiyor. Gücünü buralardan alıyor. Onun için devrimciler az yaşayıp genç ölüyor ve yakışıklı hatırlanıyor; düzenin sahipleri ise çok yaşayıp çirkinleşiyor.

Her gün gazete ve televizyonlarda yemeklerimizi kimya laboratuvarında yememiz, nefesimizi klimadan almamız, ampul altında güneşlenmemizin gerektiğini anlatan bir dünyada çok da fazla kalmayı istemek acaba "insanın her zaman rasyonel hareket ettiğine" dair söylenen büyük yalana aykırı bir hareket mi oluyor?

Uruguaylı yazar Eduardo Galeano, Latin Amerikalı Makiritare Kızılderililerinin yaratılış efsanesini şöyle kayda geçirmişti: "Kadın ile erkek düşlerinde

tanrının kendilerini düşünde gördüğünü gördüler. Sigara dumanı bulutunun içinde düş gören tanrı şarkı söyleyip marakaslarını şakırtıyor, kendini mutlu, ama kuşku ve gizemden allak bullak hissediyordu.

Makiritare kızılderilileri, tanrının düşünde yemek görürse bereket ve yemek verdiğini bilirler. Tanrı yaşam düşü görürse, doğar ve doğurur. Tanrının düşünü gören kadın ile erkek düşlerinde büyük, parlak bir yumurtanın içindeydiler; şarkı söylüyor, dans ediyor, doğmak isteğiyle çılgına döndüklerinden olay çıkarıyorlardı. Tanrının düşünde mutluluk ve kuşku, gizemden daha güçlüydü. Tanrı böylece düş görürken, bir şarkıyla yarattı onları: 'Bu yumurtayı kırıyorum, kadın doğuyor ve erkek doğuyor. Ve birlikte yaşayıp ölecekler. Ama gene doğacaklar. Doğacaklar, gene ölecekler, gene doğacaklar. Hiç bir zaman doğmalarının sonu gelmeyecek, çünkü ölüm bir yalandır.'

Yine Latin Amerika'da, ama bu sefer yakın bir çağda bir duvarda şu yazı da okunmuştu: "Yeniden doğacağız; yaşamımıza mal olsa bile..."

Devrimcilerin ölüm ve doğumları da bunlara benziyor. Onun için devrimcilerin doktorları, ilaç çantalarını yoldaşları için bile çatışmanın ortasında bırakmaktan korkmazken; düzenin sahipleri onlarca koruma polisi ve doktor olmadan bahçeye bile çıkamıyorlar.

Devrimin gücünü anlayamayan düzen, her seferinde korkuyla terazisini çıkartıp ölçüyor ve kendisinin ağır gelmesiyle rahatladığını sanıyor. Ama kısa süre sonra, yeniden aynı terazi kefelerini ortaya koymak durumunda kalıyor. Bilemediği, dirhemlerde değil, terazide hata olduğu...

Yukarıda andığımız istihzayı şöyle de söylemek olasıdır: Süleyman Demirel, Deniz'i astı ve yıllarca Che'ye inananların kanlarını içerek semirdi; İlhan Selçuk dün Demirel'le yan yana geldi, Deniz'i asıp kendisine de işkence yapanları affetti ve bugün "yardıma çağırdığı" generaller, dağlarda ve şehir-

lerde hala Che'yle Deniz'in yoldaşlarını vurmaya devam ediyorlar.

Ama gelin görün ki, Deniz'in hayaleti Demirel'i bir kez daha eziyor; İlhan Selçuk'un imdadına Che yetiştirilmeye çalışılıyor. Ama olmaz artık, geç kalındı...

Che, bakanlık koltuğundan sonra, dünya liderleriyle saraylarda ve büyük toplantı salonlarındaki görüşmelerden sonra, Boliviya'nın yalnız bir ormanında şöyle seslendiği andan beridir olmaz artık: "Eğer biz, dünyanın bu küçük bir noktasında, verebileceğimiz az şeyi: yaşamımızı, özverimizi sunduğumuz bu mücadeleyi örgütlediğimiz ve görevimizi başarmak için çalıştığımız yerde, kanımızın suladığı ve artık bizim olan bir dünyada eğer bir gün son nefesimizi vermek durumunda kalırsak, o zaman, eylemlerimizin etki alanını iyi ölçüp biçtiğimiz ve kendimizi büyük proleter ordunun bir unsuru olmaktan daha fazla birşey saymadığımız, ama Küba Devrimi'nden ve onun büyük kumandanının, dünyanın bu parçasına karşı gösterdiği tutumdan çıkan büyük dersten onur duyduğumuz bilinmelidir: 'İnsanlığın kaderi tehlikedeyse, bir insanın ya da bir halkın maruz kaldığı tehlikeler ya da özveriler ne ifade eder ki.'

Boliviya'dan bu sesleniş, İlhan Selçuk'un 70 metrelik evine dahi sığmaz. O evin, Zekeriyaköy'de ya da Boğaz'da bir 2. Cumhuriyetçi rezidans olmaması Cumhuriyet'in "sahibini" kurtarmaz...

Deniz'e dönersek, romantizmin efsunu, efsaneden, gizemden, destandan da doğuyorsa eğer, sadece güldüğünü hayal ettiğimiz o burs teklifini reddettiği için bile Deniz olunmalı... Olamayız ama, "Kabe yolunda karınca olmak" da fena değil...

"O çocuklar, o yapraklar, o şarabi eşkiyalar / onlar da olmasalar benim gayrı kimim var..."

Romantik bir yazı gibi mi geldi? Ben de öyle hissettim ama, belki biraz da politiktir?...